

ELSŐ HÓ

Irta: *Szegeváry Mihály*

ÖREG Márton felült a jászolban s az istálló feketeségében az ablak világosabb négyszögét kereste a szemével. Olyan sűrű volt bent a sötét, hogy kavarni lehetett, mint az olvasztott szurkot. Feltápászkodott a vackán s kezével tapogatózva kimászott a favályuból. Talpát sütötte a fagyos föld. Megkereste nehéz, zsíros csizmáját a fal mellett, gúnyáját magára szedte, morogva, kopogva felöltözött. Kilökte a faajtót s kilépett az udvarra.

Kint esett a hó. Fekete faágak közt megcsillanó, apróra tört, zizegő, szúrós hó. Nem tudni, hány óra volt. Egy lélek se járt még sehol a süppedt udvarokban, az agyagházak vastag ablakaiban nem égett világosság. Szitált a hó, mint a fehér dara, megült a nádtetők púpjain, a kútágasokon, ágak drótjain. A szeplős levegőben szelíden álltak a paraszti világ tárgyai s fehér vonalakkal tünedeztek elő a kéken derengő téli hajnal sötétebb alapján.

Öreg Márton alacsony, feketére aszalódott ember volt. Olyan sötét volt az arca, mintha tintalé száradozott volna a bőre alatt. Szemöldökéig húzva göndörbirka bőréből kihegyezett sipka ült a fején. Ránc-írásos, repedezett arcában elevenen csillogott bogyósötét szeme, mint fekete víz, két szomszédos, mély kútban.

Felnézett a hó útján felfelé a beborult, kékruhás anyagokat rejtegető égre s kitartott két tenyerét alá-fel táncoltatta egy ideig a hószemek sűrű pontjai között. Odabent aludtak még a többiek. A sötét foltokkal hallgató meszelt vályogház elé a hó fehér vászna terült el s ez olyan csendességet lehelt a világra, mintha megállt volna az idő.

Lehajolt maga elé, két fekete tenyerét megmerítette a hóban s reszelős, szemcsés kásájával megdörzsölte füstös bőrét. Egészséges borzongás futott át rajta s fekete arca lapján két elevenvörös folt gyúlt ki, mint két odaütött

pecsét. Teknőből kivett, fehéringes gyerekek érezhetik magukat olyan frissnek és tisztának, mint Öreg Márton érezte magát a hó sikáló érintése után.

Még mindig nem virradt. A decemberi reggelek tudnak olyan puhán és szürkén belopózni a világba, hogy akkor venni őket észre, mikor már itt vannak. De lehet, olyan korán volt még, hogy száz kakas-kukorékolást kellett egybe fűzni, hogy hajnalig érjen a vége. Öreg Márton mindig ilyenkor kelt. Tehenet, lovat nem tartottak, nem kellett neki állatokhoz kelni. De hiába tiltották a gyerekei, nem szeretett vízszintesen folyni a maradék vére s hajnali háromkor már szerette a világ lassan színesedő képeire kinyitni a szemét. Így élt, mióta az eszét tudta, mindig. Napjainak első felén a hold s a csillagok jegyei ütöttek át, mint egy napsárgába átmenő sötétkék vásznon. Felkelt s nem volt semmi dolga, csak csellengett a ház körül. Ha legalább pipázott volna, de nem pipázott. Ha esett az eső, nézte az esőt, ha hóra kelt, nézte a havat. Ezernyolcszázkilencvennyolcban épp úgy, mint idén. Ott állt az istállóajtóban s nézett a levegőbe mozdulatlanul, amíg felkeltek a többiek s állathangokkal megtűzdelve, zszibongva felzendült körülötte a falu. Akkor megette, amit a menyé eléje tett, a tejet, vagy a szalonnát s utána fát vágott, krumplit csirázott, vagy a talicskakerékkel bajlódott, egyszer a ház végét is megtapasztalta. Mindig akadt számára a ház körül valami dolog.

Most csendesség volt még s a hamuszürke világra zizegve szóródott a hó. Nem fejlett, csillagforma pelyheket ejtegető havazás volt ez, hanem a magyar pusztákat, falukat behintő, vadízú, zöldesfehér első hó, amely sűrű és aprószemű, mint a gerstli s úgy szúr a hullása, mint a tű.

Öreg Márton felemelte rá az arcát s nagy örömmel azt mondta :

— Az első hó !

Hirtelen eszébe jutott neki a feketefás tanya, ahol született s ahol az anyja hajnalonként kenyeret dagasztott narancssárga lámpavilág mellett egy messzi megye földjén termett búza lisztjéből. Olyan távol multból ugrott eléje a kép, mint történelemből a 48. Kalendárium nem volt

abban a tanyában. Két kenyérdagasztás közben szülte meg őt az anyja s mivel tizennégy gyereket hozott a világra, nem tartotta észben a napot, amikor a Márton névre keresztelt poronty született. Ha később kérdezte tőle, mindig azt mondta: Aznap esett le az első hó akkor évben, hogy te születél. Öreg Márton hát mindig az első hóval ünnepelte a születése napját. Így december táján sohasem tudta, hogy mikor ébred az évfordulóra. Este lefeküdt s reggel az első hó tudtára adta, hogy egy évvel megint öregebb.

Igy történt ez most is. Pergett a kalendárium utolsó lapjait tépdese világra az első hó, az év végét — hogy édebb legyen — porcukorral meghintő fehérség, Öreg Márton nem tudta, hányadika van, nem tudta, melyik év, melyik hónapjában állanak, azt látta csak, hogy megint leszállt az egek pelyhe s ez elég volt neki, hogy eszébe jusson az anyja szenvedése s öreg szíve belesajogjon.

— A születésem napja van hát máma megint. Ezt is megértem. Meghozta mégegyszer az első hó. — Motyogta s körülnézett, hogy kivel közölje az örömét.

A hüvöset lehelő, mézsfehér tetők alatt még sötéten aludtak a kemencemeleg házak. Öreg Márton megkereste a vörösfűzfa-seprőt az ólban s elcsapta a havat a ház elől. A seprő suhintásai sötét vonalakkal kaparták ki a hó gyapja alól az utat, a föld fekete bőrét. Közben a faluban éledezni kezdtek a népek. Itt is, ott is lámpavilág gyulladt, mint az olvasztott arany. A sekrestyében már öltözött a pap, szentképecskékkel kivarrt palástját öltötte épp magára. A toronyban, mint a fúró, a harangozó gyerek kanyargott felfelé s kisvártatva a hó fölött szállni kezdett az ércek csengése. Öreg Márton a fehérgöndör, szőrét-hányó subát a vállára akasztotta, kifordult a kapun s megindult a hó tetején a templom irányában. A lila szín egyre világosabb árnyalatait váltogatta körülötte a nedvesen áramló levegő. A hószítálás már megszűnt s egyre tisztább lett a reggel. A tiszai rétek fehér lepedőben, visszhangosan hallgattak a falu körül. Az ólakban visítani kezdtek a malacok, az udvarok felett, mint égett papír pernyéje, hullongva megjelentek a varjak.

— Hányadik is már az első hó az életemben? — tűnődött Öreg Márton hazafelé jövet. — Nagyon sokszor váltotta már színét a föld, mióta megvagyok. Nagyon sokszor esett már a hó az életemben. Rég volt, amikor lehullott az a nevezetes. — Maga sem tudta, mikor. Nem tudta, hány esztendő. Egy hóhullás, kettő, egyik ment a másik után, nem számolta őket, élt s csak most kezdte furdalni a kíváncsiság, hogy mennyi is. Ötvenkétéves volt, amikor a felesége meghalt. Ez bizonyos. Azóta úgy számolta az éveket, hogy minden első hókor egy metszést csinált bicskával az istállógerendára, ahányszor lehullott az első hó, annyit. Ki tudná fejbe tartani, mennyit. Tartsa a mestergerenda, őneki már mindegy. Meg se számolta, csak vágta a rovásokat, egyiket a másik után.

Mire hazaért, már felkeltek a gyerekei. Kilencen laktak a házban. A falu fölött megcsillant a decemberi nap, mint ragyogó, fényes aranypénz. A ház világosodó oduiban megpezdült a téli szegényember-élet. A kemencepadkán három gyerek itta mázas csuprokból a tejet. A meggyfabarna, ósdi bútorok körülállták a szentképes falakat s nyakig eltömték a kis szoba téreit. Az ágyon csikoscihájú dunyha hevert, ahogy Mária, Öreg Márton kisebbik menyé bevetette, piros csikjai látszottak a tükör ezüst lapjában.

— Gyűjjön mán, édesapám, faljon kend valamit, — szólította a menyecske.

Márton mindennél inkább kíváncsi volt, hogy hány esztendő ő vajjon. A felesége halálakor ötvenkettő volt, biztosan tudja, azóta meg ott a sor rovás az istállógerendán. Könnyű kiszámítani. Az udvaron, a tetőkön nagy fehér lepényekben állott az első hó. Keresztülsietett az udvaron, bement az istállóba. Felhágott a szecskavágóra, a gerenda alatt, amelynek bicskaharapások recézték az oldalát. Öreg Márton eddig sohasem hordott üveget a szeme előtt, most érezte először, hogy ezüstös köd ereszkedik a látása elé. Gacsos ujjával rámutogatva kezdte számbavenni a rovásokat, amelyek úgy sorakoztak egymás mellé, mint a fésű fogai, vagy mint a gerenda fájába süppedt hal szálkái. Egy, kettő . . . megállt, nem olvasta tovább. Szúrás nyilalt bele

az oldalába, még a lélekzete is elakadt. Olyan jól érezte magát egész idáig, mintha ötvenéves lenne. Mintha megállt volna körülötte minden, amikor a felesége meghalt. Egy köhentését nem lehetett hallani, foga nem fájt, megfonnyadt, fekete testével soha nem volt semmi baja. Dolgozott, még a mezőn is segített, ha úgy jött. Minek megtudni, hány éves, hogy szálltak el az évek felette. Kinek kell az, őneki nem. A nagygerenda hordta az éveket helyette. Most hirtelen úgy érezte, mintha egyszerre szakadna rá az egész köteg. Szédült s valami fojtotta a tüdejét, köhögésre ingerelte. Szárazon, sípolva tört elő a hang a melléből. Keze reszkedett, a hideg borzongatta. Szeme még mélyebbre süllyedt a gödrében s a bárnycsőrű sipka alól szorongva pislogott a havas világba. Az udvaron, mintha tulipánok nyíltak volna, nagy, sárga foltokban sütött a nap.

Fogta a bicskáját s faragni kezdte a gerenda derekát, ott, ahol a rovátkák sorakoztak az oldalán. Egy-két nyiszszentés, hulló forgács s ahol az évek nyomai bevésődtek, síma lett a gerenda megint, mintha legyalulták volna. Esztendők sorát húzta keresztül egy vonással, törölte ki az életéből. Kint olvadt az első hó, apró csörgéssel folyt a víz az árkokban.

Igy volt jól. Állt felette tovább az idő. Nyugodt volt, hagyta, hadd lepje meg a halál váratlanul, mint az első hó, ne legyen napja elszenderülésének, mint ahogyan születésének sem volt, s akkor tudja meg, hogy meghalt, amikor már nem él.

DAL

*Maradjatok nyugton
szívembéli dalok,
érzitek ti, úgy-e,
hogy megint koplalok?*

*Ennek a munkásnak
bíz jól megy a sora,
elkelne nekem is
egy falat vacsora.*

*Kormos munkás, lám, te
bebabálsz a padon,
áh, nem vagyok éhes,
hasam csak becsapom!*

*Maradjatok nyugton
szívembéli dalok.
Ti ne tudjátok, ne,
hogy megint koplalok.*